

Lavåa (2009)

**

Referansedata

Fylke: Hedmark
Kommune: Hamar, Åmot
Kartblad: 1917 II
H.o.h.: moh
Areal: 404 daa

Prosjektilhørighet: Frivilligvern 2009
Inventør: JKL
Dato feltreg.: 08.09.2005, 11-09-2009
Vegetasjonsone: Mellomboreal
Vegetasjonseksjon: OC-Overgangsseksjon

Sammendrag

Lavåa er et sidevassdrag til Åsta-vassdraget og ligger på overgangen mellom Hamar og Åmot kommuner. Dreneringsretningen er nordlig. Undersøkelssområdet omfatter to bekkedaler separert av en åsrygg som møtes på en bred sedimentslette i nordre del av området. Berggrunnen består i hovedsak av kvartsitt. Løsmassedekket varierer og er overveiende tynt i lisidene, mens det langs vassdraget er tykkere breelv- og elveavsetninger.

Området ble også vurdert i forbindelse med bekkekløftkartleggingen i regi av DN i 2007. Ett kjerneområde ble avgrenset den gang; som gammel barskog. Grensene for kjerneområdet er ikke endret etter gjenbesøk i 2009, men verdien er oppjustert til svært viktig (A-verdi).

Området er dominert av gran og granskog. Litt furu kommer inn på lavproduktiv mark sør i området. Enkelte løvrike parti forekommer i ller og skrenter ned mot hovedvassdraget. Der inngår en del bjørk, rogn og selje, mens osp bare opptrer unntaksvis. Mye av arealet innenfor kjerneområdet kan betegnes som rik høystaudegranskog (anses som truet vegetasjonstype). Flekkvis finnes kildepreget vegetasjon. Utenfor kjerneområdet er det derimot for det meste fattig småbregneskog og blåbærskog.

Skogen langs Lavåa er generelt sterkt preget av skogbruket gjennom lang tid og mangler derfor kontinuitet i de fleste dødvedkvaliteter. Dødvedmengden er generelt lav. Tydelig gamle trær (over 150 år) mangler. Skogstrukturen er best utviklet nær dalbunnen (gjelder både langs Lavåa og Johanstaddalen) hvor skogen står på løsmasser med ganske høy produksjonsevne. Sørøver langs Lavåa-vassdraget, samt på høyere liggende nivå mellom Lavåa og Johanstaddalen, øker andelen tett og oppkvistet optimalfaseskog. Dette har foreløpig lave naturverdier, men er inkludert som restaureringsareal.

De aller fleste funn av interessante arter er gjort innenfor naturtypelokaliteten/kjerneområdet. Med unntak av et heller uventet funn av sjokoladekjuke omfatter dette kun et fåtall moderat krevende gammelskogsarter. Kun 3 rødlistearter totalt.

Anbefalt avgrensing etter ny befaring i 2009 avviker noe i fra avgrensingen etter bekkekløftkartleggingen i 2007. Dette skyldes at supplerende kartlegging i 2009 gav bedre oversikt over området etter befaring i deler av området som ikke ble undersøkt i 2007. Øvre del av Johanstaddalen har ingen spesiell naturverdi og lav restaureringsverdi grunnet nylig gjennomhogst, og f.ø. lav produktivitet og kulturskogsstruktur. Denne delen anbefales derfor utelatt fra eventuelt verneområde.

Naturverdiene er fremst knyttet til den relativt storvokste høystaudegranskogen innenfor kjerneområdet. Lokaliteten er ikke stor, men trolig stor nok for en viss intern skogdynamikk. Etter "bekkekløftmetodikken" ble Lavåa vurdert å ha lokal til regional naturverdi (2 poeng). Dette tilsvarer én til to stjerner etter "skogvernmetodikken". Denne gangen er det valgt å legge ekstra positiv vekt på kjerneområdets størrelse og verdi, og vurderer derfor Lavåa-lokaliteten som regionalt verneverdig.

Lokaliteten vil kunne bidra til inndekking av følgende prioriterte skogvernemangel: 1) Rike skogtyper (høystaude-skog).

Feltarbeid

Området ble undersøkt av Jon T. Klepsland (BioFokus) en dag i september 2009. Undersøkelsesområdet ble rimelig godt undersøkt. Det ble lagt vekt på å dekke deler av området som ikke ble undersøkt i 2007 (jfr. tidligere undersøkelser).

Tidspunkt og værets betydning

Det var oppholdsvær og gode registreringsforhold. Tidspunktet var gunstig m.h.t. de fleste relevante og ettersøkte organismegrupper, men likevel noe sent i f.h.t. vårplanter.

Utvelgelse og undersøkelsesområde

Området er meldt inn som et såkalt frivillig-vern objekt. Direktoratet for Naturforvaltning står som oppdragsgiver. Kart med arbeidsgrensene ble mottatt av fylkesmannen i Hedmark.

Tidligere undersøkelser

Omtrent samme areal ble undersøkt i forbindelse med bekkekløftkartleggingen i 2007 (Gaarder et al. 2008). Noe av teksten nedenfor er hentet fra denne rapporteringen.

Beliggenhet

Hentet fra bekkekløftrapporteringen i 2007:

"Lavåa er et sidevassdrag til Åsta-vassdraget og er plassert med søndre del i Hamar kommune og nordre del i Åmot kommune. Landskapsgeografisk ligger Lavåa i overgangen mellom "Fjellskogen i Sør-Norge #14", underregion "Gudbrandsda-

lens østre fjellskogstrakter #14.17" og "Østerdalene #9", underregion "Sør Østerdal #9.1" (Puschmann 2005).

Naturgrunnlag

Topografi

Lavåa drenerer nesten rett mot nord. Vassdraget kan karakteriseres som en liten elv eller stor bekk. Bekken svinger mot øst og vest flere ganger på strekningen. Bare noen få hundre meter av bekkedalen har profil som ligner en bekkekløft. Dalbunnen er imidlertid stort sett bred og slak og lett tilgjengelig. Største høydeforskjell mellom bekk og dalbrink er omtrent 50 meter, men slik høydeforskjell hører til unntaket. Terrenget omkring nedre halvdel av Lavåa-vassdraget er utflatende og dalprofilen forsvinner. Størst topografisk variasjon finnes i midtre deler hvor det inngår en del bergvegger med varierende eksposisjon. Lavåa faller kun ca 100 meter på den halvannen kilometer lange strekningen som utgjør undersøkelsesområdet. Kun ett sted, helt i øvre del av avgrensingen, går bekken over i noe som ligner en foss (ca 2 meter høy), men vannmassene faller ikke fritt og det dannes ikke fosserøyk. Vassdraget nedstrøms dette strie stryket er også for bredt til at kantvegetasjonen blir nevneverdig sprutpåvirket."

Geologi

Berggrunnen består i hovedsak av kvartsitt (Siedlecka et al. 1987). Løsmassedekket varierer. Det er overveiende tynt i lisidene, men tykkere langs vassdraget. I nedre del (kjerneområdet) er det tykke breelavsatte sedimenter (NGU 2009b).

Vegetasjonsgeografi

Vegetasjonseksjon: OC-Overgangsseksjon, vegetasjonssone: mellomboreal 100% .

Lokaliteten ligger i mellomboreal vegetasjonssone, og i overgangsseksjonen m.h.t. oseanitetsgradienten (Moen 1998).

Vegetasjon og treslagsfordeling

Området er dominert av gran og granskog. Litt furu kommer inn på lavproduktiv mark sør i området. Enkelte løvrike parti forekommer i lier og skrenter ned mot hovedvassdraget. Der inngår en del bjørk, rogn og selje, mens osp bare opptrer unntaksvis.

Mye av arealet innenfor kjerneområdet kan betegnes som rik høystaudegranskog. Typisk består feltsjiktet av saueteig, skogburkne, tyrihjel, mysegras og strutseving. Flekkvis finnes kildepreget vegetasjon med bl.a. bekkekarse, maigull, skogstjerneblom, sumphaukeskjegg og enghumbleblom. Enkelte steder inngår også firblad, turt, kranskonvall og trollbær. Utenfor kjerneområdet er det derimot for det meste fattig småbregneskog og blåbærskog. Mindre parti med middelsrik myr forekommer i sørøst med innslag av rødmarkmose, myrstjernemose og rosetorvmose. På flompåvirket grusrik mark nær vassdraget, og i enkelte skrenter med sandjord, inngår enkelte lågurtarter som markjordbær, lundrapp og teiebær.

Skogstruktur og påvirkning

Skogen langs Lavåa er generelt sterkt preget av skogbruket gjennom lang tid og mangler derfor kontinuitet i de fleste dødvedkvaliteter. Tydelig gamle trær (over 150 år) mangler. Skogstrukturen er best utviklet nær dalbunnen (gjelder både langs Lavåa og Johanstaddalen) hvor skogen står på løsmasser med ganske høy produksjonsevne. Også på den slake ryggen som skiller Lavåa og Johanstaddalen står en del relativt produktiv granskog med noenlunde velutviklet naturskogspreg. Skogen der er middels godt flersjiktet med øvre alder omkring 120-130 år, og med spredte dødvedelementer, hovedsaklig læger i lave nedbrytningsstadier etter selvtynning. Største målte gran var ca 60 cm i diameter ved brysthøyde, typisk er dimensjoner på 30-50 cm dbh. Sørøst langs Lavåa-vassdraget, samt på høyere liggende nivå mellom Lavåa og Johanstaddalen, øker andelen tett og oppkvistet optimalfaseskog. Dette har foreløpig lave naturverdier, men er inkludert som restaureringsareal. Lengst nord i avgrensingen er skogen hogd ut for noen få år siden.

Kjerneområder

I det følgende listes informasjon om de avgrensede kjernelokalitetene i området Lavåa (2009). Nummereringen referer til inntegninger vist på kartet.

1 Lavåa, nedre

Naturtype: Gammel barskog - Gammel granskog
BMVERDI: A

Innledning: Lokaliteten ble kartlagt i forbindelse med bekkekløftkartleggingen i regi av DN i 2007, og gjenbesøkt i forbindelse med tilbud om frivillig vern 11. september 2009, begge ganger av Jon T. Klepsland (BioFokus). Denne teksten er oppdatert i forhold til beskrivelsen fra 2007, og skal derfor erstatte den.

Beliggenhet, naturgrunnlag: Avgrensingen omfatter den mest produktive og samtidig tilstandsmessig best utviklede granskogen langs Lavåa (i allefall nedstrøms Kattugldalen). Granskogen står i stor grad på tykke sedimenter, dels elvetransporterte løsmasser. Lokaliteten er avgrenset mot brattere dalsider med mer trivielle vegetasjonstyper, lavere produktivitet og mer kulturpreget skogstruktur.

Lokalitetsbeskrivelse: En høy andel av granskogen er høystaudegranskog med bl.a. tyrihjel, mysegras, strutseving og firblad. Denne vegetasjonstypen regnes som hensynskrevende (Aarrestad et al. 2001). Noe yngre skog befinner seg innenfor avgrenset areal, men det meste tilhører aldersfase. Denne er halvgodt sjiktet med øvre alder omkring 120 år og spredt til ganske mye læger i hovedsakelig lave nedbrytningsstadier (skyldes vesentlig selvtynning). Et lite antall eldre læger forekommer likevel. Største målte stammediameter er 60 cm ved brysthøyde. Noen fuktige bergvegger inngår i avgrensingen. Enkelte eldre seljer og gråor inngår. Unntaksvis også rogn og småvokst

osp.

Artsmangfold: På rikbarkstrær inngår lungenever, skrubbenever, glattvrenge og randkvistlav. Noe gubbeskjegg (NT) forekommer i grantrær. Andre signalarter på gran omfatter sukkernål, gammelgranslav, *Lopadium disciforme* og praktbarksopp. På fuktig berg inngår randkvistlav, småstylte og bergfoldmose. Kjølvelmose i hovedbekken. Ved ny befarig i 2009 ble den sjeldne sjokoladekjuke funnet på ett av de ytterst få middels nedbrutte granlægerne i området.

Verdivurdering: Positivt er ganske stort areal med rik høystaudegranskog (truet vegetasjonstype) i gammelskogstilstand. Sammen med funn av sterkt truet art vurderes lokaliteten nå som svært viktig (A-verdi).

Hensyn/skjøtsel: Naturverdiene er fremfor alt knyttet til egenskaper ved gammelskogen. Lokaliteten bør derfor avsettes til fri utvikling uten inngrep.

Artsmangfold

De aller fleste funn av interessante arter er gjort innenfor naturtypelokaliteten/kjerneområdet. Unntak gjelder gubbeskjegg som opptre mer rikelig i halvåpen, lavproduktiv skog i liene ovenfor. Noen interessante nyfunn ble gjort i 2009, fremfor alt funn av sjokoladekjuke. Ut over dette enkeltfunnet er det bare påvist ganske få og moderat krevende gammelskogsarter innenfor verneverdig areal. I alt er det påvist 3 rødlistearter innenfor verneverdig areal på de to årene.

Karplantefloraen er frodig innenfor kjerneområdet, men ikke spesielt artsrik. Av størst interesse er sparsomt innslag av trollbær, kranskonvall, bekkekarse og firblad.

Av moser er småstylte den eneste påviste med noen signalverdi. Det er trolig ikke grunnlag for mange flere krevende moserarter, verken råtevedarter eller bergveggarter.

Lavfloraen er også ganske triviell. Gubbeskjegg opptre til dels rikelig. Andre signalarter er bare funnet i mindre mengder; sukkernål, gammelgranslav, barkravnslav, lungenever, skrubbenever, glattvrenge og randkvistlav.

Av vedsopp med noe signalverdi er påvist praktbarksopp og svartonekjuke. Sistnevnte kun på en enslig godt nedbrutt vedrest, et substrat som nærmest er fraværende i området. I 2009 ble overraskende nok også sjokoladekjuke funnet i nedre del av kjerneområdet (kan være resultat av vellykket langdistansespredning).

Muligens er det grunnlag for enkelte moderat krevende jordboende sopp med tanke på forekomst av lågurtskog og mye høystaudegranskog. Ingen slike er påvist.

*Tabell: Artsfunn i Lavåa (2009). Kolonnen **Totalt antall av art** summerer opp antall funn innenfor området. 0 betyr at artsfunnet ikke er tallfestet, men begreper som mye, en del, sparsomt, spredt o.l. er brukt. Det store tallet i kolonnen **Funn i kjerneområde** henviser til hvilke kjerneområder arten er funnet. Det lille tallet angir hvor mange funn som er gjort i hvert kjerneområde. 0 betyr tekstlig kvantifisering. Små tall uten kjerneområdenummer angir funn utenfor kjerneområder.*

Gruppe	Vitenskapelig navn	Norsk navn	Rødliste-status	Totalt antall av art	Funn i kjerneområde (nr)
Levermoser	<i>Bazzania tricenata</i>	Småstylte		1	1 ₁
Busk- og bladlav	<i>Alectoria sarmentosa</i>	Gubbeskjegg	NT	3	1 ₃
	<i>Hypogymnia vittata</i>	Randkvistlav		1	1 ₁
	<i>Lobaria pulmonaria</i>	Lungenever		2	1 ₂
	<i>Lobaria scrobiculata</i>	Skrubbenever		1	1 ₁
Skorpelav	<i>Chaenotheca subroscida</i>	Sukkernål		1	1 ₁
Sopp vedboende	<i>Junghuhnia collabens</i>	Sjokoladekjuke	EN	1	1 ₁
	<i>Phellinus nigrolimitatus</i>	Svartonekjuke	NT	1	1
	<i>Veluticeps abietina</i>	Praktbarksopp		1	1 ₁

Avgrensing og arrondering

Anbefalt avgrensing etter ny befarig i 2009 avviker noe i fra avgrensingen etter bekkekløftkartleggingen i 2007. Dette skyldes at supplerende kartlegging i 2009 gav bedre oversikt over området etter befarig i deler av området som ikke ble undersøkt i 2007. Kun nedre deler av Johanstaddalen ble undersøkt i 2007. Der var det gammelskog, og det ble antatt at også øvre deler av dalen besto av gammelskog. Ny befarig viste at mye av dette dalføret ganske nylig var hogd ut, spesielt på vestsiden av bekken. I dette høydelaget er dessuten gjenstående gammelskog sterkt kulturpreget, d.v.s. tett, tynnstammet og ensaldret, og har lav naturverdi. Restaureringspotensialet er svakt grunnet relativt lav produktivitet. Øvre del av Johanstaddalen anbefales derfor utelatt fra eventuelt verneområde.

F.ø. er arealet gammelskog forsøkt maksimert innenfor avgrensingen uten å inkludere for mye ungskog/ hogstflater eller lavbonitert barblandingsskog uten spesielle naturverdier og dårlig restaureringspotensiale (høyereleggende areal mellom Johanstaddalen og Lavåa).

Arronderingen av verneverdig areal anses som god i forhold til eksisterende og potensielle naturverdier, men (grunnet hogstinngrep) noe mindre godt i forhold til landskapstopografien.

Andre inngrep

En gammel kjerrevei/kløvvei er synlig langs østsiden av bekken helt i sør. Ellers er lokaliteten fri for tekniske inngrep.

Vurdering og verdisetting

Naturverdiene er fremst knyttet til den relativt storvokste høystaudegranskogen innenfor kjerneområdet. Lokaliteten er ikke stor, men trolig stor nok for en viss intern skogdynamikk, og for at indre deler er skjermet mot uheldige kanteffekter.

Lokaliteten scorer generelt lavt på gammelskogskriterier, og middels høy på rikhet og variasjon. I samlet verdivurdering er det spesielt mangelen på (eller den svært lave tettheten av) kontinuitetselement, sammen med lite totalareal som begrenser verdien. Utenom det uventete funnet av sjokoladekjuke er heller ingen spesielt krevende arter funnet innenfor området.

Grensene for verneverdig areal er noe justert i forhold til bekkekløftavgrensingen fra 2007 uten at dette påvirker verdivurderingen noe vesentlig. Verdivurderingen da lå på 2 poeng etter "bekkekløftmetodikken", og dette tilsvarer én til to stjerner etter "skogvernmotodikken". Kjerneområdet er oppjustert til svært viktig, dels grunnet funn av sjokoladekjuke. Ettersom kjerneområdet utgjør en såpass stor del av det verneverdige området er det valgt å la dette gi utslag i samlet verdivurdering. Lavåa-lokaliteten anno 2009 vurderes derfor å være regionalt verneverdig.

Lokaliteten vil kunne bidra til inndekking av følgende prioriterte skogvernmangel (Framstad et al. 2002, 2003): 1) Rike skogtyper (høystaudekog).

Tabell: Kriterier og verdisetting for kjerneområder og totalt for Lavåa (2009). Ingen stjerner (0) betyr at verdien for kriteriet er fraværende/ubetydelig. Strek (-) betyr ikke relevant. Se ellers kriterier for for verdisetting i metodekapittelet.

Kjerneområde	Urørt- het	Død- ved meng- de	Død- ved kont.	Gamle bar- trær	Gamle løvtrær	Gamle edel- løvtrær	Tre- slags- fordeling	Varia- sjon	Tre- slags- varia- sjon	Vegeta.- varia- sjon	Rik- het	Arter	Stør- relse	Ar- ron- der- ing	Sam- let verdi
1 Lavåa, nedre	**	**	*	*	*	—	*	*	—	—	**	**	—	—	***
Totalt for Lavåa (2009)	**	*	*	*	*	—	*		**	**	**	**	*	**	**

Referanser

Framstad, E., Økland, B., Bendiksen, E., Bakkestuen, V., Blom, H. & Branderud, T. E. 2003. Liste over prioriterte mangler ved skogvernet. - NINA oppdragsmelding 769. 9pp.

Framstad, E., Økland, B., Bendiksen, E., Bakkestuen, V., Blom, H. og Brandrud, T.E., 2002. Evaluering av skogvernet i Norge. Fagrapport 54, NINA. 146 s.

Gaarder, G., Hofton, T. H. & Blindheim, T. 2008. Naturfaglige registreringer av bekkekløfter i Hedmark, Oppland og Sør-Trøndelag 2007. BioFokus-rapport 2008-31.

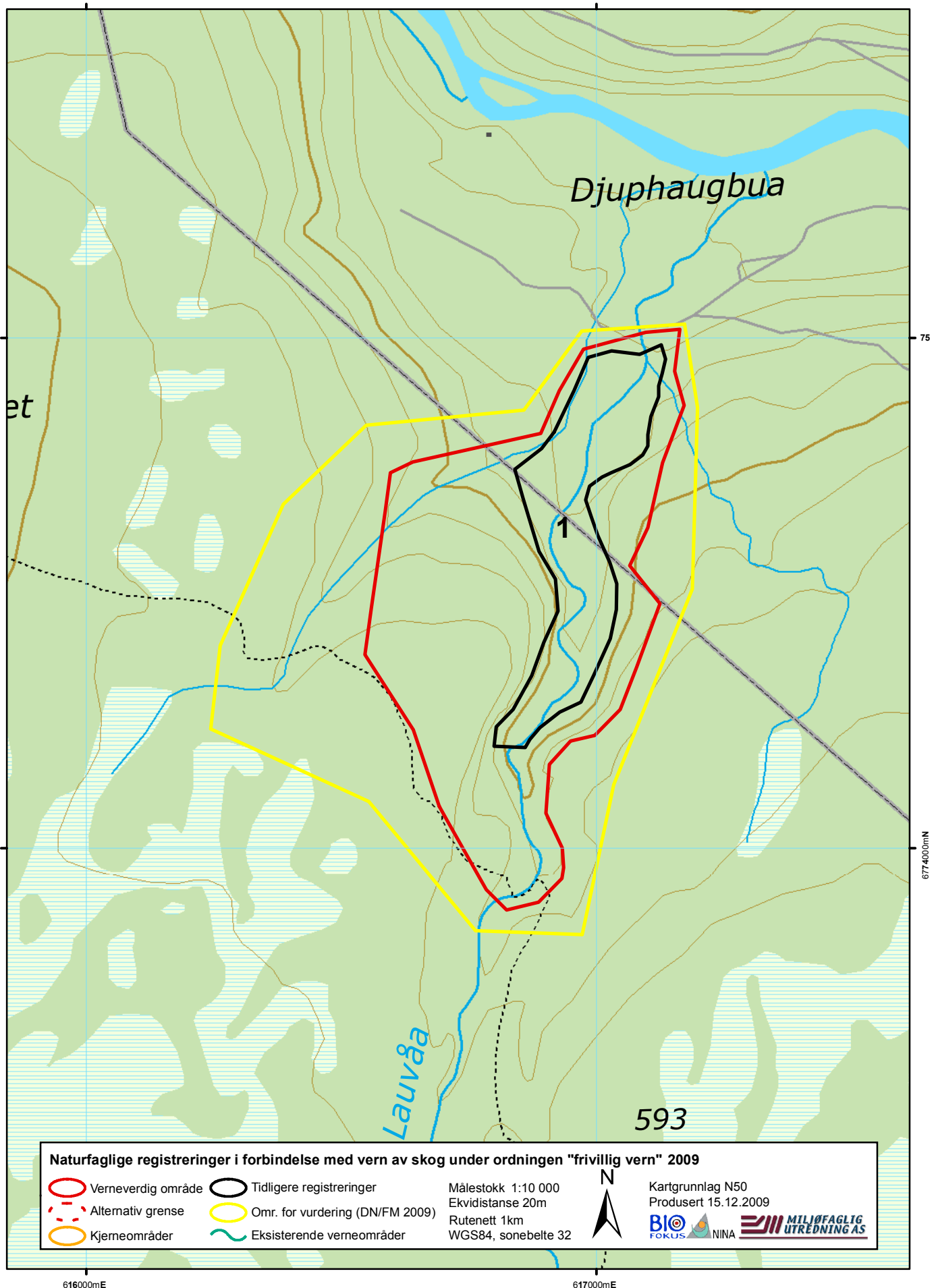
Moen, A., 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss, 199 s.

Naturbase 2009. Direktoratet for Naturforvaltning. http://dnweb12.dirnat.no/nbinnsyn/NB3_viewer.asp

Norges Geologiske Undersøkelse. 2009. Kart over løsmasser. Tilgjengelig fra: <http://www.ngu.no/kart/losmasse/>

Puschmann, O. 2005. Nasjonalt referansesystem for landskap. Beskrivelse av Norges 45 landskapsregioner. NIJOS rapport 10/2005.

Siedlecka, A., Nystuen, J.P., Englund, J.O. & Hossack, J. 1987. Lillehammer - berggrunnskart M 1:250 000. NGU.

Bilder fra området Lavåa (2009)

Lavåa, øvre del av kjerneområdet. Foto: Jon T. Klepsland

*Produktiv småbregnegranskog i nedre del av Johanstaddalen.
Foto: Jon T. Klepsland*

*Frodig høystaudegranskog med lokalt en del læger innenfor
kjerneområdet. Foto: Jon T. Klepsland*

*Høy stubbetetthet og kulturskogsstruktur i skrenter ned mot
Lavåa. Foto: Jon T. Klepsland*